

УКРАЇНСЬКОМОВНИЙ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ДИСКУРС (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ БРУНО ШУЛЬЦА І ПРО БРУНО ШУЛЬЦА)

Маторіна Н. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
докторант кафедри полоністики і перекладу
факультету філології та журналістики
Волинський національний університет імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, Луцьк, Україна
orcid.org/0000-0001-6012-5663
n.m.matorina@gmail.com*

Ключові слова: ювілейний рік Бруно Шульца, переклад, польська мова, українська мова, шульціана.

Метою наукової розвідки є презентація найновіших українськомовних перекладів прозових творів Бруно Шульца і про Бруно Шульца, які вийшли друком 2022 року, для систематизації та узагальнення шульцівського перекладацького дискурсу у сучасних українських літературознавчих студіях. У статті охарактеризовано дві ювілейні «книжкові» події: переклад шульцівської польськомовної енциклопедії «Słownik schulzowski» українською мовою Андрія Павлишина й українськомовний переклад шульцівської збірки оповідань «Корицеві крамниці» Леся Герасимчука, які, наскільки відомо, ще не були об'єктом наукових досліджень сучасних шульцологів. Актуальність дослідження полягає насамперед в оприлюдненні оновленого шульцівсько-українського перекладацького, літературного й літературознавчого дискурсів, що сприяє пришвидшенню повернення Бруно Шульца до українського культурного сьогодення. З'ясовано окремі особливості українськомовного перекладу «Корицевих крамниць» Л. Герасимчука, зокрема порівняно з перекладами І. Гнатюка, Т. Возняка, Ю. Андруховича і власного перекладу авторки статті; визначено роль і значення нових українськомовних джерел для розвитку сучасної українськомовної шульціани. Вочевидь, перекладачі намагаються передати шульцівський текст українською мовою якомога ближче й точніше до польського оригіналу; при цьому кожен перекладач підходить до процесу відтворення тексту індивідуально, зі своїм умінням інтерпретувати текст оригіналу, що дозволяє авторці статті, послуговуючись результатами порівняльного аналізу, вважати переклад Івана Гнатюка найбільше наближеним до шульцівського оригіналу, попри непрості цензурні умови під час перекладу, Тараса Возняка – польсько-єврейсько-галицько-українським з акцентуванням саме на галицькому компоненті, Юрія Андруховича – шульцівсько-українським (за невидимою присутністю перекладача), Леся Герасимчука – власне герасимчуківським, оскільки вочевидь, що перекладач не стільки знайомить читача з польським оригіналом, скільки із суб'єктивним сприйняттям цього оригіналу; власний переклад авторки статті – перекладом пересічного українця, обізнаного з творчістю Бруно Шульца. Авторка висновковує, що шульцівські оповідання можуть бути перекладені українською безліч разів, і кожен із подальших перекладів суттєво відрізнятиметься від попереднього, як це і сталося з перекладом збірки «Корицеві крамниці» Леся Герасимчука.

UKRAINIAN-LANGUAGE TRANSLATION DISCOURSE (BASED ON THE WORKS OF BRUNO SCHULZ AND ABOUT BRUNO SCHULZ)

Matorina N. M.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Doctoral Applicant at the Department of Polonistics and Translation
Faculty of Philology and Journalism
Lesya Ukrainka Volyn National University
Voli Ave., 13, Lutsk, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6012-5663
n.m.matorina@gmail.com*

Key words: *jubilee year of Bruno Schultz, translation, Polish language, Ukrainian language.*

The purpose of the scientific study is to present the latest Ukrainian translations of the prose works by Bruno Schulz and about Bruno Schulz, which were published in 2022, for the systematization and generalization of Schulz-translation discourse in modern Ukrainian literary studies. The article characterizes the two jubilee “book” events: the translation of the Schulz Polish-language encyclopedia “Słownik schulzowski” into Ukrainian by Andrii Pavlyshyn and the Ukrainian translation of the Schulz’s short story collection “Cinnamon Shops” by Les Herasymchuk, which, as far as it is known, have not yet become the object of research by modern Schulzologists. The relevance of the study lies primarily in the publication of the updated Schulz-Ukrainian translation, literary and literary studies discourses, which contributes to the acceleration of Bruno Schulz’s return to the Ukrainian cultural present. Certain features of the Ukrainian translation of L. Herasymchuk’s “Cinnamon Shops” have been clarified, in particular in comparison with the translations of I. Hnatiuk, T. Vozniak, Yu. Andrukhovych and the author’s own translation of the article; the role and significance of new Ukrainian-language sources for the development of modern Ukrainian-language Schulz studies is defined.

Apparently, the translators are trying to render Schulz’s text in Ukrainian as close and accurate as possible to the Polish original; at the same time, each translator approaches the process of reproducing the text individually, with his/her ability to interpret the original text, which allows the author of the article, using the results of the comparative analysis, to outline the translation of Ivan Hnatiuk as the closest to the Schulz’s original, despite the difficult censorship conditions during the translation, Taras Vozniak’s – Polish-Jewish-Galician-Ukrainian, Yurii Andrukhovych’s – Schulz-Ukrainian (by the invisible presence of an interpreter), Les Herasymchuk’s – Herasymchuk’s one because it is obvious that the translator does not so much introduce the reader to the Polish original as to the subjective perception of this original; the author’s own translation – as translated by an average Ukrainian familiar with the work of Bruno Schultz. The author concludes that Schulz’s short stories can be translated into Ukrainian many times, and each subsequent translation will differ significantly from the previous one, as happened with the translation of the collection “Cinnamon Shops” by Les Herasymchuk.

Постановка проблеми. У царині культурного спадку 2022 рік оголошений Сенатом Республіки Польща роком найоригінальнішого творця польської культури першої половини ХХ століття Бруно Шульца (пол. Bruno Schulz) – талановитого письменника й літературного критика, теоретика літератури, майстра літературних фантазмагорій, перекладача, філософа, епістолографа, худож-

ника, живописця, маляра, рисувальника і графіка, педагога. У нашій державі Постановою Верховної Ради України «Про відзначення пам’ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках» із метою консолідації та формування історичної свідомості українського народу, збереження національної пам’яті рекомендовано забезпечити на державному рівні проведення урочистого відзначення 130 років від

дня народження письменника й художника Бруно Шульца (1892–1942) [7]. Акцентуємо: 2022 рік вважаємо роком *трьох* (курсив наш – *Н. М.*) ювілейних шульцівських дат: 130-ої річниці від дня народження Бруно Шульца (12 липня 1892 року), 100-річчя від початку літературної діяльності письменника (15 січня 1922 року¹) і 80-их роковин його трагічної загибелі (19 листопада 1942 року)².

Отже, постать Бруно Шульца є надзвичайно цікавою і з літературної, і з літературознавчої, і з перекладацької точок зору. У свій ювілейний рік Бруно Шульц згуртував, без жодного перебільшення, усю світову шульцівську (і не лише!) спільноту, насамперед польсько-українсько-єврейсько-німецьку. У межах вшанування пам'яті відомого митця впродовж року відбувалися численні заходи, які об'єднали академічну й літературну спільноти з мистецьким компонентом: науково-практичні шульцознавчі конференції; фестивалі; зустрічі з авторами; літературно-художні зустрічі; семінари, зокрема культурознавчо-історичні; дискусії митців, режисерів, перекладачів художніх творів, присвячені життю і творчості Бруно Шульца; міжнародні перекладацькі майстер-класи; презентації книжок Бруно Шульца і книжок про Шульца; промоції книги; вернісажі художніх та фотовиставок; концерти; перформенси; театральні вистави; поетичні, музичні чи поетично-музичні проекти; кінопроекти; віртуальні мандрівки місцями життя та творчості Бруно Шульца; шульцівські подорожі Галичиною; інсталяції; перформативно-музичні читання; відвідини музеїв; програми-офф; воркшопи; факельні походи тощо.

Презентуємо дві великі неординарні «книжкові» події: 1) переклад шульцівської польськомовної енциклопедії «Шульцівський словник» Андрія Павлишина [17]; 2) переклад шульцівської збірки оповідань «Корицеві крамниці» Леся Герасимчука [12] (перший том двотомника). Ці дві історії, без сумнівів, мають дуже велике значення: нині непересічну творчість яскравого представника галицького літературного пограниччя Бруно Шульца знають в усьому світі, вона має високе поцінування визначних майстрів художнього слова, а Україна, на жаль, тільки-но починає «повертати» всесвітньо відомого митця на Батьківщину, зокрема таке запізнеле повернення відбувається й через відсутність

достатньої кількості українськомовних творів Бруно Шульца і про Бруно Шульца, доступних широким верствам українських шанувальників шульцівського літературного, літературознавчого й перекладацького дискурсів.

Про переклади художніх творів Бруно Шульца чи наукових напрацювань про Бруно Шульца українською мовою писали й пишуть чимало науковців, як-от: Г. Чопік [10], М. Габлевич [3], О. Сливинський [9], Г. Сєверський [8], Т. Возняк [2], Н. Гузєвата [4], В. Меньок [6], А. Павлишин [див. в: 17] та ін. Проте зазначені книжкові новинки, наскільки нам відомо, ще не були об'єктом дослідження наукових напрацювань шульцологів³.

Метою наукової розвідки є презентація найновіших українськомовних перекладів художніх прозових творів Бруно Шульца і про Бруно Шульца для систематизації й узагальнення шульцівського дискурсу у сучасних українських літературознавчих студіях. Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) охарактеризувати українськомовну версію «Шульцівського словника» (2022); 2) з'ясувати основні особливості українськомовного перекладу «Корицевих крамниць» Леся Герасимчука (2022), зокрема й порівняно з іншими українськомовними перекладами цієї збірки на предмет їх подібних і відмінних доміант; 3) окреслити роль і значення нових українськомовних джерел для розвитку українськомовної шульціани. **Предметом дослідження** є шульцівський перекладацький дискурс, **об'єктом дослідження** – «Шульцівський словник» у перекладі Андрія Павлишина [17] і збірка оповідань «Корицеві крамниці» у перекладі Леся Герасимчука [12].

Мета й завдання статті зумовили застосування таких **методів**: описового, порівняльного, лексикографічного аналізу, аналізу та індуктивного узагальнення отриманих фактів, елементів рецептивного аналізу, заснованого на суб'єктивних враженнях від сприйняття українськомовних шульцівських перекладів тощо. **Актуальність дослідження** полягає насамперед у презентації оновленого шульцівсько-українського перекла-

¹ Дрогобицька дослідниця Леся Хомич у газеті бориславських нафтових урядників «Swit» за 15 січня 1922 р. під іменем Марселія Верона знайшла оповідання «Ундуля»; українською мовою оповідання перекладено С. Бреславською [11]. Дослідники вважають, що твір за всіма образними та стилістичними ознаками належить перу Бруно Шульца.

² В офіційних документах ідеться про дві ювілейні дати: 130-річний ювілей від дня народження й 80-ті роковини від дня трагічної загибелі Бруно Шульца.

³ Авторка статті підготувала наукові розвідки, які містять оновлену і систематизовану узагальнену інформацію хронологічно-статистично-нарративного спрямування щодо шульцівського українськомовного літературного дискурсу, але проблематику зазначеної наукової праці заналізовано в цих розвідках лише побіжно. Статті прийнято до друку, див.: 1) Маторіна Н. Календарно-нарративна «протобіографія» українськомовних перекладів художніх творів Бруно Шульца. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2022. № 58; 2) Маторіна Н. Українськомовні переклади шульцівської художньої прози: наукометричний аспект. *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 2022. Випуск 52.

дацького, літературного й літературознавчого дискурсів, що сприяє пришвидшенню повернення Бруно Шульца до українського культурного сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Słownik schulzowski» (= Шульцівська енциклопедія, чи Шульцівський словник, чи Словник Шульца) [19] укладений знаними польськими шульцологами, як-от: Владзімеж Болецький, Єжи Яжембський, Станіслав Росек, Єжи Фіцовський, Малгожата Кітовська-Лисяк, Марек Подстольський, Станіслав Данецький, Дорота Бухвальд та ін. Це незвичайна, креативна й водночас дивовижна розповідь – «розсип гасел» – про життя геніального письменника з Дрогобича Бруно Шульца. Універсальне довідкове видання вперше опубліковане у Гданську в 2003 р. (друге видання – 2006 р.) і містить інформацію і про життя й особистість Бруно Шульца, і про всю різнобічну його творчість – від персонажів творів до малярських технік, і про його епоху та оточення, місце у світовій культурі, інакше кажучи, підсумковано майже сторічний досвід вивчення всіх аспектів шульціани у світовому шульцознавстві; словник є дуже зручним у користуванні.

Українською мовою словник перекладений Андрієм Павлишиним, поетом, публіцистом, перекладачем з польської українською мовою [17]⁴. Досить навести приклади заголовків словникових статей, розміщених у словникові (289 записів), щоб зрозуміти надзвичайну важливість цієї знакової події для розвитку сучасного шульцознавства в українському контексті: життєпис митця → *Борислав, вища освіта, дім, доповіді, Дрогобич, кохання, крамниця, лотерея, мистецька освіта, оповіді на шкільних уроках, подорожі, робота, смерть, Трускавець*; імена сучасників Бруно Шульца → *Вашневський Зенон, Войтович Тадеуш, Томас Манн, Зоф'я Налковська, Анна Плоцкер, Дебора Фогель, Гомбрович Вітольд*; літературознавча й образотворча термінологія → *авангард, автопортрет, апокриф, гротеск, екслібриси, катахреза, кліше-вер, метаморфоза, нарратив, пародія, порівняння, сюрреалізм, філігрань*; шульцівські художні твори (як опубліковані, так і втрачені) → *Весна, Вітчизна, Віхола, Додо, Книга, Німрод, Ніч великого сезону, Ошаління, Пенсіонер, Птахи, Самота*; нім. *Die Heimkehr (Повернення), Марш за темляком, Месія*; імена й характеристики шульцівських персонажів → *Аделя, Батько, Блакитноокий, Б'янка, Додо, Едьо, Ієронім, Мати, Польда і Павлина, Ундуля, Кінь, Кім, Метелик, Німрод, Таргани; Бур'яни,*

⁴ Акцентуємо на оформленні зовнішнього вигляду словника: ця оригінальна лексикографічна праця видрукувана гарним шрифтом за найсучаснішими технологіями світової поліграфії.

Лопух, Мухи; шульцівська міфологія → *Асфодель, Гестія, Ерос, Кірка, Мушля, Пан*; про творчість Бруно Шульца → *барви, бестіарій, Двоголосся про Шульца, література маячні, переклади*; Шульц як об'єкт поетичної тематики, кінематографічних і театральних пригод його творчості → *кінофільм, комікс, театральні постановки творів Шульца*; навіть словникова стаття *Интернет* з покликанням на мережеву сторінку для охочих розмістити нові шульцівські знахідки, розпорошені по всьому світові тощо. З'єднувальною ланкою всього цього дивовижного багатоголосся став галицько-єврейський письменник з українського Дрогобича, який писав польською та німецькою мовами, Бруно Шульц. Видання містить корисні додатки, зокрема найновіший і найповніший перелік українських перекладів творів Бруно Шульца, який підготував А. Павлишин [17, с. 461–466], але на сьогодні й ці дані дещо «застарілі»: шульціану поповнюють безперервно нові напрацювання. А це ще раз засвідчує актуальність зазначеної наукової розвідки.

З упевненістю можна констатувати, що така праця, по-перше, не має аналогів ні в польській, ні у вітчизняній лексикографії; по-друге, запропоноване багатоаспектне видання є універсальною та відкритою системою: із часом можуть актуалізуватися нові параметри (ознаки), відповідно, може з'явитися нова інформація шульцівського спрямування, що посприяє подальшому розвитку світової шульціани.

До колективу фахівців – перекладачів шульцівських прозових творів, а це, за систематизованими й оновленими даними авторки статті, такі перекладачі, як-от: Юрій Андрухович, Андрій Бондар, Світлана Бреславська, Ольга Бунда, Тарас Возняк (псевдонім Тарас Матіїв), Іван Гнатюк, Тетяна Думан, Віра Меньок, Андрій Павлишин (псевдонім Андрюс Вишняускас), Лев Скоп, Богдан Струмінський, Андрій Шкраб'юк, Микола Яковина, долучився Леся Герасимчук. У харківському видавництві «Фоліо» накладом 1000 примірників вийшов друком перший том двотомника – переклад збірки шульцівських оповідань «Цинамонові крамниці» під назвою «Корицеві крамниці» Леся Герасимчука (1944–2021)⁵ – українського літератора, письменника, поета, філолога, культуролога, журналіста, члена Національної спілки письменників України. Між іншим читачі знають Л. Герасимчука насамперед як талановитого перекладача:

⁵ На жаль, життя Леся Герасимчука обірвалося, і перекласти другий том творів Бруно Шульца письменник не встиг. Другий том вийде, як інформують у видавництві «Фоліо», у перекладі Миколи Ярмолюка, багатолітнього викладача болгарської та польської мов катедри слов'янської філології Львівського університету імені Івана Франка, досвідченого перекладача, відомого дипломата, і, вірогідно, збірку назвуть «Санаторій під клеписдрою».

займатися професійним літературним (і науково-технічним) перекладом Лесь Герасимчук почав від 1960 р. і спеціалізувався на перекладі з англійської, української, польської, російської, а також інших європейських мов⁶, зокрема здійснив низку перекладів грецької Біблії. Заснував і видавав кілька галузевих часописів, у яких вів англомовну частину. Автор перекладних українсько-англійських і англо-українських словників. Переклад збірки оповідань Бруно Шульца «Корицеві крамниці», на жаль, став останньою працею фахівця.

Повну збірку шульцівських оповідань «Цинамонові крамниці» з польської мови на українську перекладено тричі: це переклади І. Гнатюка [14], А. Шкраб'юка [15] і Ю. Андруховича [16]. Однойменне оповідання зі збірки перекладали ще й Т. Возняк [2], а також у співавторстві – під назвою «Склепи цинамонові»⁷ – Т. Думан і Л. Скоп [13]. Лесь Герасимчук змінив назву збірки «Цинамонові крамниці», назву однойменного оповідання у збірці й назву місця, яке фігурує в наративі новели, на «Корицеві крамниці». Між іншим оригінальну назву «*Sklepy cynamonowe*» [18] з польської українською тлумачі перекладали чи як «Цинамонові крамниці» – І. Гнатюк [14], А. Шкраб'юк [15], Т. Возняк [2] і Ю. Андрухович [16]; чи як «Склепи цинамонові» – Т. Думан і Л. Скоп [13]. Лесь Герасимчук на свій манер переклав назви ще кількох інших шульцівських оповідань, пор.: «Ошаління» у А. Шкраб'юка, «Навіженство» – в І. Гнатюка, у Л. Герасимчука – «Мана»; «Трактат про манекенів, або Ще одна Книга Буття» – в А. Шкраб'юка і Ю. Андруховича, у І. Гнатюка – «Трактат про манекени або друга книга роду»; у Л. Герасимчука – «Трактат про манекени, або Інша книга буття»; «Трактат про манекенів. Продовження» – в А. Шкраб'юка і Ю. Андруховича, а в І. Гнатюка і Л. Герасимчука – «Трактат про манекени. *Продовження*»; «Трактат про манекенів. Завершення» – в А. Шкраб'юка і Ю. Андруховича; в І. Гнатюка і Л. Герасимчука – «Трактат про манекени. *Завершення*»; «Віхола» – в А. Шкраб'юка, Т. Возняка і Ю. Андруховича, відповідно в І. Гнатюка і Л. Герасимчука – «Буря».

Докладний, ретельний і скрупульозний аналіз українськомовних перекладів шульцівських оповідань Лєся Герасимчука ще попереду, він

⁶ Найбільшу популярність як тлумач Лесь Герасимчук отримав після того, як почав перекладати твори Джека Лондона, Данієля Дефо, Уолта Уйтмена, Роберта Гріна та ін.

⁷ Оновлена версія назви оповідання в перекладі Т. Дудки та Л. Скопа – «Склепи цинамонові» [13] – видається нам не дуже вдалою через приналежність іменника *склеп* до т. зв. міжмовних омонімів: *склеп* (пол. *sklep – підвал*) – магазин, крамниця; в українській – гробівець, гробовець – наземна або підземна окрема капітальна споруда, а також особлива ніша в церкві чи храмі, призначена для поховання.

потребує певного часу для читання й перечитання перекладів митця, порівняння з іншими перекладами тощо. Охарактеризувати ж окремі особливості нового перекладу, зокрема й порівняно з перекладами вже наявними, спробуємо вже зараз.

Наведемо уривок з оповідання «Цинамонові крамниці» Бруно Шульца мовою оригіналу, у перекладах Івана Гнатюка (1989⁸), Тараса Возняка (2004), Юрія Андруховича (2012), а також переклад авторки наукової розвідки.

– *Schulz Bruno «Sklepy cynamonowe»* →

W taką noc niepodobna iść Podwałem ani żadną inną z ciemnych ulic, które są odwrotną stroną, niejako podszewką czterech linii rynku, i nie przypomnieć sobie, że o tej późnej porze bywają czasem jeszcze otwarte niektóre z owych osobliwych a tyle nęcących sklepów, o których zapomina się w dniu zwyczajne. Nazywam je sklepami cynamonowymi dla ciemnych boazerii tej barwy, którymi są wyłożone. Te prawdziwie szlachetne handle, w różną noc otwarte, były zawsze przedmiotem moich gorących marzeń. Słabo oświetlone, ciemne i uroczyste ich wnętrza pachniały głębokim zapachem farb, czary, tajemnica, handel laku, kadzidła, aromatem dalekich krajów i rzadkich materiałów [18, c. 28].

Коментар. Мовна стихія, емоційна та різнопланова, є, як бачимо, чи не найпотужнішою у Бруно Шульца, це внутрішня домінанта його творів, представлена мовними засобами різних рівнів, що набувають особливої змістової значущості, за допомогою яких митець творить неповторні художні – шульцівські – образи, динамічні, багатоаспектні, а часто й екзотичні. Бруно Шульц часто динамічно й експресивно, подекуди спокійно й тихо, іноді сумно, навіть самотньо, але все одно на високих поетичних тонах, у неосяжному багатстві природних фарб змальовує особливий шульцівський дивосвіт, який вирає різними барвами, розкриває ментальність галицького пограниччя, надає всьому, про що пише автор, неповторного індивідуального шарму. І не потрапити під чарівність цих описів просто неможливо. Саме про такі поетичні шульцівські описи український поет і видавець Іван Малкович казав: «У Шульца є місця, що на межі поезії, які важко зрозуміти, і передати це може лише інший поет» [цит. за: 1].

– *Переклад Н. Маторіної* →

У таку ніч неможливо пройти вулицею Підвальною чи будь-якою іншою темною вулицею, яка, так би мовити, є зворотним боком, що обрамляє чотири ряди площі, і не згадати, що в цю пізню годину деякі з тих химерних і таких спокусливих магазинів, про які забуваєш у звичайні дні, інколи

⁸ У дужках позначасмо рік оприлюднення того чи того українськомовного перекладу на сторінках часописів чи збірок шульцівських оповідань.

все ще відкриті. Я називаю їх цинамоновими крамницями за темні панелі того кольору, якими вони обшиті. Ці справді благородні торгівлі, відкриті пізно вночі, завжди були об'єктом моїх палких мрій. Тьмяно освітлені, темні й урочисті, їхні інтер'єри пахли глибоким ароматом фарб, чаклунством, таємницею, торгівлею сургучем, ладаном, ароматом далеких країн і рідкісних матеріалів.

Стислий коментар. Це переклад пересічного читача-українця, який, по-перше, володіє польською мовою і, по-друге, є шанувальником багатогранної непересічної художньої й образотворчої спадщини Бруно Шульца.

– Переклад І. Гнатюка →

Такої ночі неможливо йти Підвальною чи якоюсь іншою з темних вулиць, які є протилежним боком, певною мірою прикладкою чотирьох ліній ринку, і не пригадує собі, щоб у таку пізню пору були відчинені якісь із тих особливих і таких привабливих крамниць, про які забуваєш у звичайні дні. Я називаю їх цинамоновими крамницями через темний колір панелей, якими вони були облицьовані. Ті справжні благородні торги, відкриті пізно вночі, були предметом моїх гарячих мрій. Малоосвітлені, темні й урочисті їхні інтер'єри дихали глибоким запахом фарб, лаку, ладану, ароматом далеких країв і рідкісних матеріалів [14, с. 54].

Коментар. Перекладу І. Гнатюка притаманна надзвичайна точність, ретельність у доборі можливих варіантів, у відтворенні формальних ознак оригіналу, надзвичайна позірна легкість, природність, невимушеність звучання, іншими словами, перекладаючи, І. Гнатюк зберіг форму шульцівського твору-оригіналу за максимального наближення до оригінального формулювання думки, себто змісту оповідання.

– Переклад Т. Возняка →

В таку ніч неможливо, йдучи Підвальною чи якоюсь іншою темною вулицею, котрі є зворотню стороною, чимось на кшталт підшивки чотирьох ліній ринку, і не згадати, що цієї пізньої пори ще часом бувають відчинені деякі з тих особливих і таких привабливих крамниць, про котрі в дні звичайні забувається. Я називаю їх цинамоновими крамницями через темні панелі тієї барви, якими вони обшиті. Ці дійсно шляхетні, відкриті пізньої ночі торгові заклади завжди були предметом моїх гарячих мрій. Їх ледь освітлені, темні і урочисті інтер'єри були просякнуті запахами фарб, лаку, ладану, ароматом далеких країв і рідкісних тканин [2, с. 120].

Коментар. Це казковий світ Бруно Шульца в українсько-галицькій (курсив наш – Н. М.) версії Тараса Возняка, який поставив за мету перекласти оповідання Бруно Шульца якнайточніше до мови оригіналу, зокрема галицького діалекту з його

рідкісним, неповторним колоритом, тому в перекладах Т. Возняка трапляється багато полонізмів, що місцями ускладнює читання: *на кшталт* = на зразок; *кшталт* – запозичення з німецької, але подібне польським словам з притаманними їм збігами приголосних (із 6 звуків цілих 5 приголосних, а це невластиве для милозвучної української мови); є окремі семантико-стилістичні неточності, як-от: *просякати / (просякти)* – поступово проникаючи крізь що-небудь, витікати, виділятися краплями або тонким струменем (*про рідину* – курсив наш – Н. М.), тобто вислів «просякнуті запахами» не є вдалим тощо. Але таким Шульц постає в уявленні Тараса Возняка, і знайомство з возняківським польсько-єврейсько-галицько-українським перекладом – це, без сумнівів, ще одна приємна оригінальна подорож у казковий світ шульцівської прози.

– Переклад Ю. Андруховича →

Такої ночі неможливо, йдучи Підвальною чи котроюсь іншою з отих темних вулиць, які є зворотним боком чи то пак виворотом чотирьох ліній Ринку, не згадати, що о цій пізній порі часом трапляються ще відчинені деякі з дивовижних і таких притягальних крамниць, про які забуваєш у звичайні дні. Я називаю їх цинамоновими через темну обшивку їхніх стін, її цинамоновий колір. Ці справжні шляхетні, відкриті до пізньої ночі заклади стали центром моїх палких мріянь. Погано освітлені, тьмяні та врочисті їхні приміщення глибоко пахли фарбами, лаками, ладаном, ароматом далеких країн і рідкісних матеріалів [16, с. 68].

Коментар. Переклад Ю. Андруховича вживлює, на нашу думку, пряме – без посередників (незважаючи на те, що перекладач додав низку посторінкових коментарів) – спілкування галицько-єврейсько-польської культури й польської мови з мовою й культурою українською. Текст шульцівського оповідання в перекладі Юрія Андруховича читаємо так, нібито він і є оригіналом. Саме такі переклади сприяють популяризації творчості іншомовних митців в Україні. Дуже слушним із цього приводу видається вислів Івана Малковича, українського поета й видавця: «...у багатьох країнах починається Бруношульцоманія тоді, коли з'являється гарний переклад» [цит. за: 1].

– Переклад Л. Герасимчука →

Такої ночі неможливо йти Підвальною або якоюсь іншою темною вулицею, котрі є сподом чи підбивкою чотирьох ліній ринку, й не згадати, що в таку пізню годину іноді ще відкриті деякі з особливих і страшенно принадних магазинчиків, про які не згадують у будень. Я називаю їх корицевими крамничками за темний колір оздобних панелей. Ці справді шляхетні шопки, від-

криті глибокої ночі, завжди були предметом моїх гарячих марень. Тьмяно освітлені, темні й урочисті їхні приміщення сильно пахли фарбами, лаком, пахощами невідомих країн і рідкісних матеріалів [12, с. 114–115].

Коментар. Постає Л. Герасимчука в перекладацьких колах є досить суперечливою, його перекладацька діяльність має неоднозначне поцінування критиків: одні дослідники авторські переклади Леся Герасимчука вважають чудовими, інші – перекладені твори не зовсім вдалими. Але, як відомо, *De gustibus non est disputandum*⁹.

Навіть із наведеного невеличкого уривка-перекладу Леся Герасимчука видно, що перекладач не стільки знайомить читача з іншомовним оригіналом, скільки з власним суб'єктивним сприйняттям цього оригіналу. Одна з основних властивостей по-справжньому фахового перекладу – співвіднесення форми і змісту: коли форма допомагає змістові – це добре, коли форма заважає змістові чи затьмарює його – це погано. У перекладі Леся Герасимчука замислюємося над опозицією *форма – зміст* уже, так би мовити, з першого рядка твору, бо ідіолект перекладача відрізняється вже на рівні перекладу заголовка: уперше збірка й однойменне оповідання в українському перекладі з'являються під назвою «Корицеві крамниці»¹⁰.

Бачимо й окремі перекладацькі «вільності», які на сутність твору навряд чи впливають, але не є бажаними й виправданими, як-от: *w dniu zwyczajne* → *у звичайні дні* (мн.) і у Л. Герасимчука → *у будень* (одн.); *te prawdziwie szlachetne handle* → *це справді благородна торгівля* і у Л. Герасимчука → *ці справді шляхетні шопки* (полонізм + неточне семантичне співвіднесення: відповідно до львівського тлумачення *шопка* – це вертепна скриня, яка нагадує хатину; традиційно дерев'яна, зверху солом'яний дах, а всередині застелене сіно, поставлені фігурки різдвяних атрибутів); *moich gorących marzeń* → *моїх гарячих мрій* і в Л. Герасимчука → *моїх гарячих марень* (так, серед синонімів до слова *мрія* є й іменник *марення*, але в українській мові його зазвичай уживають у значенні «безладна мова людини в гарячковому стані, у сні», аніж «думка про щось бажане, приємне»); *w różną noc otwarte* → *відкриті до пізньої ночі* і в Л. Герасимчука → *відкриті глибокої ночі*; *farb, czary, tajemnica, handel laku, kadzidła, aromatem dalekich krajów i rzadkich materiałów* → *чарами, таємницями, торгівлею сургуцем, ладаном, ароматом далеких країн і рід-*

кісних матеріалів і в Л. Герасимчука → маємо, на нашу думку, необґрунтоване скорочення до *фарбами, лаком, пахощами невідомих країн і рідкісних матеріалів*.

У сучасному перекладознавстві проблеми художнього (літературного) перекладу є особливо актуальними в контексті питання щодо особистості перекладача. Вочевидь, що кожен перекладач підходить до процесу відтворення тексту іншою мовою індивідуально, неповторно й неоднозначно, з власним умінням інтерпретувати текст оригіналу, послуговуючись при цьому низкою перетворень і сукупністю способів для точної передачі відмінних рис оригіналу. Зазначені приклади ілюструють, що перекладачі прагнуть передати шульцівський текст українською мовою якомога ближче й точніше до польського оригіналу: здебільшого використовують відповідники мови перекладу, рідше – описові варіанти перекладу; індивідуальний підхід в окремих випадках, на нашу думку, частіше не впливає на відтворення змісту та його емоційне навантаження.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наявність значної кількості українськомовних перекладів творів яскравого представника галицького літературного пограниччя першої половини ХХ ст. Бруно Шульца і про Бруно Шульца засвідчує їх затребуваність і важливу роль як неодмінного чинника спілкування між представниками різного лінгвокультурного простору, зближення народів, взаємозбагачення різних культур. Отже, унікальність художнього перекладу полягає саме в тому, що оригінальні твори – у нашому випадку шульцівські оповідання – можуть бути перекладені іншою мовою, зокрема, українською, безліч разів: при цьому кожен із подальших перекладів відрізнятиметься від попереднього, як це і сталося з перекладом збірки «Корицеві крамниці» Леся Герасимчука. Використання матеріалів оприлюдненої наукової розвідки в перспективі вможливує пошуки відповідей на будь-які питання щодо шульцівського дискурсу перекладацького спрямування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веснянка О. Книги: *Бруношульцманія* шириться Україною. 2012. URL: <https://p.dw.com/p/16wIn>
2. Возняк Т. Бруно Шульц. Повернення. Львів: «І», 2012. 218 с.
3. Габлевич М. Перекладач – другий автор (про переклад творів Бруно Шульца). *Бруно Шульц і культура Пограниччя*: матеріали двох перших едіцій Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / наук. ред. В. Меньок. Польський ін-т у Києві, Полон. наук.-інформ.

9 Із лат. → Про колір і смак не сперечаються.

10 Шульцологи дотепер дискутують щодо перекладу оригінальної назви: *цинамон*, заст. – коричне дерево, а також кора цього дерева коричневого кольору; загальноновживаний синонім *кориця*, діалектний – *кірка*.

- центр ім. І. Менька, ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич, 2007. С. 207–214.
4. Гузевата Н. Чи складно перекладати Бруно Шульца українською. *Київські полоністичні студії*. Т. XXII. Київ, 2013. С. 202–206.
 5. Лабич В. «Закоцунитися» з першого погляду. Дрогобич – край кави з сіллю. 28.05.2021. URL: <https://www.nta.ua/zakoczyunytsya-z-pershogo-poglyadu-drogobych-kraj-kavy-z-sillyu/>
 6. Меньок В. Слово від перекладача. *Шульц Б. Літературно-критичні нариси* / опрац. та передм. М. Кітовська-Лисяк; пер. з пол. та післям. В. Меньок. Київ, 2012. С. 166–168.
 7. Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках : Постанова Верховної Ради України № 1982-IX від 17.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-20#Text>
 8. Северський Г. Бруно Шульц під Розп'яттям Півдня (про переклад творів «Цинамонові крамниці» і «Санаторій під Клепсидрою» та їх видання в Бразилії). *Сучасна рецепція творчості Бруно Шульца* : наукові матеріали III Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / за ред. В. Меньок. Полоніст. наук.-інформ. центр ім. І. Менька ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич, 2009. С. 157–162.
 9. Сливинський О. Найновіша польська література в українських перекладах: тенденції та перспективи. *Бруно Шульц і культура Пограниччя* : матеріали двох перших едіцій Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / наук. ред. В. Меньок; Польський ін-т у Києві, Полон. наук.-інформ. центр ім. І. Менька, ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич, 2007. С. 230–237.
 10. Чопік Г. Бруно Шульц: Українське різночитання. *Шульц Б. Цинамонові крамниці. Санаторій під клепсидрою*. Львів : Форум видавців, 2004. С. 7–8.
 11. Шульц Б. (Верон Марселій). Ундуля / переклад з польської С. Бреславська. *Збруч*. 15.01.2022. URL: <https://zbruc.eu/node/109940>
 12. Шульц Б. Корицеві крамниці / переклад з польської Леся Герасимчука. Харків : Фоліо, 2022. 189 с. : іл. (Зібрання творів).
 13. Шульц Б. Склепи цинамонові / Sklepy cynamonowe / переклад з польської Т. Думан, Л. Скоп. Дрогобич : Видавництво «Коло», 2012. Вид. 1. 72 с.
 14. Шульц Б. Цинамонові крамниці / переклад з польської Іван Гнатюк. *Жовтень*. Львів. 1989. № 2 (532). С. 37–67.
 15. Шульц Б. Цинамонові крамниці. Санаторій під клепсидрою. Львів : Просвіта, 1995. 251 с. (Бібліотека польської літератури ХХ століття).
 16. Шульц Б. Цинамонові крамниці та всі інші оповідання в перекладі Юрія Андруховича : оповідання / переклад з польської. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. Вид. четверте. 384 с.
 17. Шульцівський словник / за редакцією Владзімежа Болецького, Єжи Яжембського, Станіслава Росека. Переклад з польської Андрія Павлишина. Київ : Дух і Літера, 2022. 504 с.
 18. Schulz Bruno. Sklepy cynamonowe (zbiór). URL: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/schulz-sklepy-cynamonowe.pdf>
 19. Słownik schulzowski / Oprac. i red. W. Bolecki, J. Jarzębski, St. Rosiek. Gdańsk, 2003. 449 s., 281 ilustr.; Wyd. drugie. Gdańsk, 2006. 467 s.
 20. Weron Marceli. Undula. *Świt. Organ urzędników naftowych w Boryslawiu*. 1922. Nr. 25–26 (15 stycznia), s. 2–5 (Opracował Piotr Sitkiewicz).

REFERENCES

1. Vesnianka, O. (2012). Knyhy: *Brunoshultsomania* shyrytsia Ukrainoiu [Books: Bruno-Schulzmania is spreading across Ukraine]. Retrieved from: <https://p.dw.com/p/16wIn>
2. Vozniak, T. (2012). Bruno Shults. Povnennia [Bruno Schulz. Returning]. Lviv, 218 s.
3. Hablevych, M. (2007). Perekladach – druhyi avtor (pro pereklad tvoriv Bruno Shultsa) [Translator – the other author (on translation of the works of Bruno Schulz)]. *Bruno Shults i kultura Pohranychchia* : mater. dvokh pershykh edytsii Mizhnar. Festyvaliu Bruno Shultsa v Drohobychi / (nauk. red. V. Menok); Polskiy in-t u Kyievi, Polon. nauk.-inform. tsentr im. I. Menka, DDPU im. I. Franka. Drohobych, s. 207–214.
4. Huzevata, N. (2013). Chy skladno perekladaty Bruno Shultsa ukrainskoiu [Is it difficult to translate Bruno Schulz into Ukrainian]. *Kyivski polonistychni studii*. T. XXII. Kyiv, s. 202–206.
5. Labych, V. (2021). “Zakotsiunytsia” z pershoho pohliadu: Drohobych – kraj kavy z silliu [“To fall in love” at first sight. Drohobych – the land of coffee with salt]. Retrieved from: <https://www.nta.ua/zakoczyunytsya-z-pershogo-poglyadu-drogobych-kraj-kavy-z-sillyu/>
6. Menok, V. (2012). Slovo vid perekladacha. *Shults B. Literaturno-krytychni narysy* [A word from the translator. Schulz B. Literary-critical essays / analysis and foreword by M. Kitovska-Lysiak; translation from Polish and afterword V. Menok] / oprats. ta peredm. M. Kitovska-Lysiak; per. z pol. ta pisliam. V. Menok. Kyiv, s. 166–168.
7. Pro vidznachennia pam'iatnykh dat i yuvileiv u 2022–2023 rokakh [About celebrating memorable dates and anniversaries in 2022–2023]. *Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy 1982-IX vid 17.12.2021*.

8. Sievierskyi, H. (2009). Bruno Shults pid Rozp'iattiam Pivdnia [pro pereklad tvoriv «Tsynamonovi kramnytsi» i «Sanatorii pid Klepsydroiu» ta yikh vydannia v Brazyl'ii] [Bruno Schultz under the Crucifixion of the South (about the translation of the works “Cinnamon Shops” and “The Hourglass Sanatorium” and their publication in Brazil)]. *Suchasna retseptsiia tvorhosti Bruno Shultsa* : nauk. mater. III Mizhnar. Festyvaliu Shultsa v Drohobychi / za red. V. Menok; Polonist. nauk.-inform. tsentr im. I. Menka DDPU im. I. Franka. Drohobych, s. 157–162.
9. Slyvynskyi, O. (2007). Nainovisha polska literatura v ukrainskykh perekladakh: tendentsii ta perspektyvy [The newest Polish literature in Ukrainian translations: trends and perspectives]. *Bruno Shults i kultura Pohranychchia*: mater. dvokh pershykh edytsii Mizhnar. Festyvaliu Bruno Shultsa v Drohobychi / nauk. red. V. Menok; Polskyi in-t u Kyievi, Polon. nauk.-inform. tsentr im. I. Menka, DDPU im. I. Franka. Drohobych, s. 230–237.
10. Chopik, H. (2004). Bruno Shults: Ukrainske riznochyttannia. Shults B. Tsynamonovi kramnytsi. Sanatorii pid klepsydroiu [Bruno Schultz: Ukrainian Variety Reading. *Schulz B. Cinnamon Shops. Sanatorium Under the Sign of the Hourglass*]. Lviv, s. 7–8.
11. Schulz, B. (Veron Marselii) (2022). Undulia [Undula] / pereklad z polskoi S. Breslavska. Zbruch. Retrieved from: <https://zbruc.eu/node/109940>
12. Schulz, B. (2022). Korytsevi kramnytsi [Cinnamon Shops] / transl. from Polish by Les Herasymchuk. Kharkiv, 189 s. : ill. (Collection of works).
13. Schulz, B. (2012). Sklepy tsynamonovi / Sklepy cynamonowe [Cinnamon Shops / Sklepy cynamonowe] / transl. from Polish by T. Duman, L. Skop. Drohobych, 72 s.
14. Schulz, B. (1989). Tsynamonovi kramnytsi [Cinnamon Shops] / transl. from Polish by Ivan Hnatiuk. *Zhovten*. Lviv. S. 37–67.
15. Schulz, B. (1995). Tsynamonovi kramnytsi. Sanatorii pid klepsydroiu [Cinnamon Shops. The Hourglass Sanatorium]. Lviv, 251 s.
16. Schulz, B. (2017). Tsynamonovi kramnytsi ta vsi inshi opovidannia v perekladi Yurii Andrukhovycha: opovidannia; pereklad z polskoi [Cinnamon Shops and all other short stories in translation by Yurii Andrukhovych: stories; translated from Polish]. Kyiv, 384 s.
17. Shultsivskyi slovnyk (2022). [Vocabulary of Schulz] / za redaktsiieiu Vlodzimezha Boletskoho, Yezhy Yazhembaskoho, Stanislava Rosieka. Pereklad z polskoi Andriia Pavlyshyna. Kyiv, 504 s.
18. Schulz Bruno. Sklepy cynamonowe (zbiór). Retrieved from: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/schulz-sklepy-cynamonowe.pdf>
19. Słownik Shultsivskyi (2006; 2006) [Słownik schulzowski] / Oprac. i red. W. Bolecki, J. Jarzębski, St. Rosiek. Gdańsk, 449 s., 281 ilustr.; Wyd. drugie. Gdańsk, 467 s.
20. Weron Marcei (2022). Undula [Undulja]. *Świt. Organ urzędników naftowych w Borysławiu*. Nr. 25–26 (15 stycznia), s. 2–5 (Opracował Piotr Sitkiewicz).